

Fjordfiskere

KAJ SEKKELUND

Kaj Sekkelund fortæller i denne artikel om fiskeriet i Thisted Bredning i tiden fra efter 1825 til ca. 1930.

Stormfloden i 1825, der fremkaldte det voldsomme brud på Aggertangen, fik på mange måder stor indflydelse på dagligdagen i Thisted. Vilkkårene for sejlads forandredes, da fjorden nu var åben mod vest, og større skibe kunne begynde at besejle den vestlige Limfjord. Det førte i tiden omkring 1840 til, at Thisted Havn blev bygget, og dermed var den spæde begyndelse lagt til byens vækst og tilpasning til den industrielle tidsalder.

Bruddet på Aggertangen forandrede også livsbetingelserne for de mennesker, der ernærede sig ved fiskeri i Limfjorden. På grund af det indtrængende saltvand forandredes fiskebestanden, og fiskeriet måtte lægges om, så det tilpassedes de nye forhold.

Fiskeri i lukket fjord

Før havet gennembrød Aggertangen i 1825, var Thisted Bredning nærmest et brakvandsområde, men nu kom der et langt større saltindhold og en øget gennemstrømning. Derved ændredes sammensætningen af de tilgængelige fiskearter.

Fiskeriet i Thisted blev i 1802 beskrevet som meget tilbagestående og uden større betydning, selvom mulighederne fandtes.

Knud Aagaard skrev om dette i 1802: ”Mangfoldige af de fiskearter, som det salte, ferske og brakke vand frembringer, er her samlede. Så at, dersom her skulle klages over mangel på fisk, må det være, fordi de ikke fanges!”¹) Men til forskel fra havboernes fiskeri klagedes med grund over, at fiskeriet i Limfjorden forsømmes, med undtagelse af Østerild og Sennels - hvor man fiskede helt og aborrer, søgte ”næsten ingen sin næring ved fjordfiskeriet”. Aagaard angav selv en mulig forklaring på dette, som også er kendt fra andre egne af landet på dette tidspunkt – ”den frygt enhver har for udskrivning til orlogs for sig og sine børn, ifald han ejede en båd”. Det har gennem tiderne været almindeligt, at fis kere blev udskrevet til marinen, idet de jo var søvante, og det har tilsyneladende afholdt en del Thistedboere fra at drive fiskeri.

Iøvrigt var det vigtigste fiskeri ålefiskeriet, men dette blev ikke drevet af Thistedboerne. Det var for det meste Aggerboerne, som i sommermånederne drev omkring i fjorden, hvor de lod sig indlogere og brugte pulsvod efter ål. Pulsvodfiskeriet havde efter kongelig forordning gennem tiderne enten været forbudt eller fastsat til først at måtte tage sin begyndelse ved Sct. Hansdagstide og derefter vedvare til Sct. Bartholomæi, hvilket vil sige fra sidste halvdel af juni til sidste

halvdel af august. Årsagen hertil var, at pulsvodfiskeriet blev betragtet som hårdhændet og skadelig for krogfiskeriet, hvilket også gav anledning til sammenstød mellem fiskerne fra Agger-Harboøre og Limfjordsfiskerne, f.eks. kendes et tilfælde fra Thissingvig på Sydmons fra 1839, hvor fiskerne tørnede sammen i et søslag om fiskeretten²). Desuden kunne Østerildboerne forsyne omegnen med ferske og røgede helt. Det var kun få rødspætter, man fangede, og det gode sildefiskeri i den østlige Limfjord med Nibe som centrum fandt ikke sit sidestykke i Thisted Bredning.

Martinus Rørbye's tegning af "Fiskere i Thisted", 1830. Fiskeren agner (madder) kroge, mens drengen ser til. Under Bjerget, senere Strandvejen, som ses på tegningen, havde med sin beliggenhed en tæt tilknytning til havnelivet, og det var den vade i Thisted, der beboedes af flest fiskere.

Aagaards beskrivelse fra 1802 giver et meget godt billede af fjordfiskeriet indtil bruddet på Aggertangen. Fra 1736 kendes en indberetning, der opridsede samme hovedtræk. ”Thisted By ligger tæt ved Limfjorden og 1-1½ mil fra Vesterhav. Af Limfjorden falder på dette sted om sommeren en del ål, som fås ved pulsvåde og eller fanges på kroge, og sjældent at se nogen gråfisk (Fisk af forskellig art, flynder, ålekvabber o.s.v. som fanges i sildegarn og ålepulsvod) undtagen en kort tid i for- og efteråret, da der fanges nogle få helt ved et sted uden for byen kaldet Dragsbæk³). Bruddet på Aggertangen i 1825 gjorde denne form for fiskeri utidssvarende, og fjordens marine fauna ændredes langsomt. Aggerkanalen var en realitet, og allerede ved påbegyndelsen af Thisted Havn i 1840'erne havde flere hundrede skibe passeret kanalen.

”Den Nord-Cimbriske Tilskuer, nr. 28” refererede ”Fredag den 7. april. 1826” et eksempel på forandringerne i den marine fauna, som indstrømningen af saltvand havde medført: ”(Meddelt). På fiskeriet i Limfjorden spores i disse dage en mægtig indvirkning af Vesterhavet, idet

¹ Knud Aagaard: *Physisk, oeconomic og topografisk beskrivelse over Thy*. 1802. s.37-40.

² *Historisk Aarvog for Thisted Amt*, 1953. v. F. Elle Jensen.

³ Indberetning ved byfoged Jørgen Chr. Poulstrup. Th. d. 11/2-1736. I *Samlinger til Jysk Hist. og Top.* 4. række 3. bd. 1917-19.

skallerne formodentlig flygtede for det salte vand, søge indvigene og fjordbredden i en her aldeles ukjendt mængde. Omkring Nykjøbing fanges daglig flere læs, og dette skal ligeledes være tilfældet på flere steder af Morsø og Salling. Ved at vade nogle skridt ud i fjorden, kan en karl i en timestid fange 40-50 Ol skaller, uden andet redskab end et på en stang befæstet net, hvorved de ligesom øses op af fjorden. Uagtet bønderne afhenter fiskene i læssevis, sælges de dog for 2 á 3 skilling olen”.

Det store brud

Da havet ved den voldsomme stormflod i 1825 gennembrød Aggertangen, betød det et opsving for skibstrafikken. For fiskeriet derimod havde det til følge, at erhvervet, der før havde været svagt, nu næsten helt forsvandt. Fiskeriet efter helt vandt ind til det bare ingenting, og også sildefiskeriet tog stærkt af. I 1834 kostede 1 ol sild 24 skl. i Thisted mod blot 2

Agent Adolf Tachau blev den første formand for Fiskeriforeningen i Thisted fra 1892-1907.

Han var ikke direkte indblandet i fiskeriet, men havde som købmand i Vestergade en interesse for ophævelsen af bvens erhverv.

skl. en halv snes år tidligere⁴) for samme kvantum - en pris, der var så lav, at man endog anvendte silden som gødning på markerne⁵). Efterhånden bredte havets dyre- og planteverden sig ind i fjorden, og der blev igen gode betingelser for fiskeri. I folketællingen fra 1834 nævnes 3 erhvervsfiskere i Thisted, og med havnen i 1840 blev der mulighed for at fiske med større fartøjer. Fiskeriet fik herefter et stort opsving. Takket være de havneudvidelser, der fandt sted gennem 1800-tallet og etablering af en særlig

fiskerihavn i 1907-08, fik fiskerne bedre vilkår for udøvelsen af deres erhverv⁶).

Nedgangen i fiskeriet var kun en midlertidig omstilling, og efter en stabilisering af de naturgeografiske forhold kom Limfjordsfiskeriet ind i en lang fremgangsperiode. I en samlet vurdering blev fiskeriet bedre efter bruddet på Aggertangen. De 3 erhvervsfiskere i Thisted i 1834 var blot begyndelsen på en befolkningsgruppe, der i løbet af århundredet voksede til mange flere og satte deres eget præg på by- og havnelivet.

En opgørelse over Limfjordsfiskeriet fra 1882-83, som dækkede fiskeriet i hele Limfjorden, giver et meget godt helhedsindtryk af tidens fiskeri. Det økonomiske udbytte af fiskeriet blev opgjort og siger dermed noget om fiskernes sociale vilkår i sammenligning med andre befolkningsgrupper. Indtjeningen viste, at fiskerne ikke hørte til de mest velstillede, men derimod lå blandt de grupper, som tjente dårligst.

Opgørelse over Limfjordsfiskeriet fra 1/4 1882 til 31/3-1883 foretaget af fiskerikontrollen ved Bertel Andersen, Thisted, viser at: Indtægten var for ål, flynder, sild, torsk og hummer på ialt 516.376,06 kr., som fordelte sig på: Ålefangst med 5 pulsvod, 352 bøvod, 1266 lystre på træstage, 256 plumpestang, 41 vadeglibe (som var kvindearbejde), 15400 kroge og 549 ruser med 2468 mænd og fuld indtægt 265.195,37 kr. Flynderfangst 321 snurrevod, 3598 nedgarn, 3 landdragningsvod med 1219 mænd og udbytte 152.853,54 kr. Sildefiskeri ved 387 mænd med 45 vod og 187 bundgarn og et udbytte på 82.147,15 kr. Torskefiskeri med 51.200 kroge ved 192 mænd og et udbytte på 13.928 kr. Hummerfangst af 40 mand med 640 garn og kranjer og et udbytte på 2.257 kr. Opgørelsen gav også en beregning over udgifter til vedligeholdelse af redskaberne ved de forskellige fiskerier: Ålef. 12,12 pct., flynderf. 13,77 pct., sildef. 17,22 pct., torskef. 18,71 pct., hummerf. 19,47 pct. Fortjenesten for den enkelte mand ved de forskellige fiskerier var sild 178 kr., flynder 108 kr., ål 94 kr., torsk 59 kr. og hummer 45 kr. Fiskerbefolkningen ved Limfjorden bestod af 603 mænd, som ernærede sig fuldtids ved fiskeri samt 1408 mænd og 82 kvinder delvist⁷).

Sild

Limfjordsfiskeriets omfang og karakter kan aflæses af opgørelsen. Sildefiskeriet gav i kroner og ører den bedste indtjening i forhold til arbejdsindsatsen. Men sild var en udpræget stimefisk, og derfor et stærkt sæsonbetonet fiskeri, som ikke engang var stabilt eller tilbagevendende fra år til år. Derfor kunne sildefiskeriet ikke danne basis for en egentlig fiskerbefolkning ved Thisted Bredning; kun i

⁴ Dyretid i forbindelse med den økonomiske krise, som fulgte englænderkrigen 1807-14, var også en medvirkende årsag hertil.

⁵ Thisted Amts Avis. 13. jan. 1941. Fra det gamle Thisted.

⁶ Historisk Aar bog for Thy, Mors og Vester Hanherred, 1974. Th. i gl. dage. v. Torsten Balle. s. 117-18.

⁷ Dansk Fiskeritidende, 1883, nr. 36. 4. sept. 1883. s.287.

Dragsbæk fandtes enkelte fiskerlag, der brugte landdragningsvod efter sild.

Ål og flyndere

Det vigtigste grundlag for erhvervet var fiskeri efter ål og flyndere. Især var brugen af nedgarn vigtigt for flynderfiskeriet. Det udgjorde den stabile basis for egentlige erhvervsfiskere.

Ålefiskeri, derimod, var af en anden karakter. Det gav ganske vist en rimelig indtjening, men det såkaldte vadefiskeri med lystre, plumpejern og glibe blev ofte drevet af folk, som havde deres hovedindtægt fra andre erhverv og kun deltog i fiskeriets højsæsoner. Endog kvinder tog del i dette vadefiskeri.

Dragsbækfiskerne

I Dragsbæk fandtes en gruppe af fiskere, der i mange år vedblev med at drive landdragningsvod-fiskeri efter sild, hvilket var en af de mange særlige fiskeformer, som har eksisteret.

Thisted Fiskefaktori, 1900-10, på hjørnet af Søndergade og Fjordstræde. "Fiskerifaktori" står skrevet over porten. Huset er for længe nedrevet og giver i dag plads for det nye rådhus.

Sildefiskeriet var meget ustadig - til tider var der intet at fange, og til andre tider kunne silden fanges i læssevis. Når så endelig fangsterne viste sig i stort tal faldt priserne. En fiskeriberetning fra Dragsbæk i feb. 1885 rapporterer en sådan episode. "Straks isen var borte, kom silden i mængde, og et enkelt dræt gav endog et udbytte af 4 læs". Silding og ansjos fangsterne solgte Dragsbækfiskerne som oftest til havfiskere, der brugte dem som agn. Men eftersom det var udenfor torske- og kullersæsonen, blev de istedet solgt til opkøberne til en meget lav pris af 8-9 kr. læsset. Afsætningsvanskelighederne kunne afhjælpes med tilberedningsanstalter, mente man, idet et dræt, som det nævnte, kunne indbringe flere hundrede kr. behandlet som røget kielersprut. Det blev senere på året meddelt, at der var et rigt vodtrækningsfiskeri efter sildinger samme sted med særdeles godt udbytte. Ejerne af voddene fik det halve af fortjenesten⁸).

De fiskemuligheder, som forsvandt efter 1825, blev til fulde opvejet af nye som flynder, torsk og hummer, og åle- og sildefiskeriet var stadigvæk betydeligt.

Fiskerikontrol

Bertel Andersen (1815-84) var den første kontrollør ved Limfjordsfiskeriet i Thisted. Han blev ansat i 1858. Ved at læse den nekrolog, der i 1884 blev skrevet over ham, får man indtryk af det hårde fiskerliv.

Før Bertel Andersen kom til Thisted havde han været forbjergger i Skagen, hvor han havde deltaget i redningen af mange menneskeliv og modtaget 7 redningsmedaljer, senere blev han for sine fortjenester, ligesom mange andre fiskere, Dannebrogsmænd i 1846 og Ridder af Dannebrog i 1865. Og Holger Drachmann hædrede Bertel Andersen med et digt ved jubilæet i 1883. Kongen sagde om ham i 1864 "Her er en mand, der har fortjent sine ordener". Ligeledes blev det sagt, at han havde hjerte for den fattige fisker⁹).

Thisted havde med Bertel Andersen ligesom andre fiskerbyer et eksempel på den brave, snarrådige og retsindige mand, der er blevet eftertidens typiske opfattelse af fiskerne.

Fiskeriforeningen for Thisted og omegn

Fiskeriforeningen for Thisted og Omegn med formanden, agent Tachau, i spidsen blev dannet i 1892. Hovedformålet med foreningen var at igangsætte en udplantning af rødspætteyngel eller små rødspætter i Limfjorden. Foreningen havde således fra starten et konkret formål, foruden naturligvis det mere generelle: at varetage fiskernes interesser. Der var stor tilslutning til den nye forening, og det første år fik den 99 medlemmer. På denne måde blev fiskerne organiserede i et selvstændigt forsøg på at forbedre fiskeriets vilkår.

Den første bestyrelse

Den første bestyrelse bestående af agent Tachau, fiskeeksportør Th. Poulsen, sagfører C. F. Bendixen, fisker Josef Steffensen fra Vildsund, fiskehandler Morten Pedersen, fisker Jacob Brandt fra Flade, fisker Søren Madsen, fisker Chr. Brandt og købmand N. Poulsen skulle føre planerne ud i praksis.

Rødspætter

Udplantningen af rødspætteyngel eller små rødspætter skabte fremgang for fiskeriet i Thisted og Visby Bredninger. I en lang årrække var det en indtægtsmulighed for mere end hundrede fiskere omkring Thisted Bredning, og rødspættefiskeriet blev den vigtigste indtægtskilde for byens fiskere.

Indkøb af rødspætteyngel til udsættelse i fjorden finansieredes det første år ved forskellige tilskud. Der blev givet penge fra Thisted Byråd og sognene omkring bredningen; fra den lokale bank og sparekassen, men de fleste penge kom fra statskassen. Indenrigsministeriet gav i 1893 400 kroner i tilskud. Fra foreningens medlemmer indkom der kontingentpenge, som dengang var 1 kr. pr. medlem.

Selvom beløbets størrelse varierede fra år til år, blev dette hovedtrækkene i det økonomiske grundlag

⁸ Dansk Fiskeritidende, 1885, nr. 8. 24. feb. s.68-69 og nr. 50. 15dec. s.466-67.

⁹ Dansk Fiskeritidende, 1884, nr.45. 4. nov. s.354.

for fiskeriforeningen i mange år frem, og foreningen blev dermed den økonomiske igangsætter af rødspætteudplantningen, som hovedparten af indtægterne gik til. 334½ ol rødspætteyngel kunne således udsættes i Thisted og Visby Bredning i april-maj 1893. Og den udsatte mængde var året efter i 1894 steget til 512½ ol eller ca. 40.000 kg.. De følgende år blev lignende mængder udplantet.

Landdragningsvod-trækning efter sild ved Dragsbæk ca. 1919. Voddet roedes ud på fjorden, hvorefter fiskerlaget ved hjælp af lange reb drog voddet på land. Denne gamle fiskeform, der bl.a. også var bærende for Skagensfiskeriet, overlevede i mange år i Dragsbæk.

Arbejdet blev udloddet til de lokale fiske- og kvaseskipper, som sejlede til Thyborøn hvert forår som regel i april og indfangede yngelen. I et typisk år som 1901 så fiskeriforeningens regnskab ved udplantningen således ud:

13. april	Rasmus Nielsen, kvasen "Frikvem"	95 ol	118,75 kr.
13. april	Peder Chr. Kjærgaard, kvasen "Emanuel"	87 ol	108,75 kr.
15. april	Nicolai Eriksen, kvasen "Neya"	86 ol	107,50 kr.
15. april	Peter Pedersen, kvasen "Daisy"	100 ol	125,00 kr.
15. april	Chr. Larsen, kvasen "Kirstine"	100 ol	125,00 kr.
15. april	Andreas Larsen, kvasen "Aurora"	105 ol	131,25 kr.
15. april	Rasmus Nielsen, kvasen "Frikvem"	105 ol	131,25 kr.
17. april	Peder Chr. Kjærgaard, kvasen "Emanuel"	11.000 stk.	137,50 kr.
17. april	P. Pedersen, kvasen "Daisy"	10.000 stk.	125,00 kr.
18. april	Nic. Eriksen, kvasen "Neya"	8.000 stk.	100,00 kr.
18. april	Chr. Larsen, kvasen "Kirstine"	9.600 stk.	120,00 kr.

(1 ol rødspætter kostede 1,25).

Rødspættefiskeriet gik frem fra år til år efter igangsættelsen i 1893 med stigende fangstmængder og bedre indtjening for fiskerne, hvilket kulminerede i årene 1914-18, kun et enkelt år - 1917 var udplantningen indstillet p.gr.a. petroleumsmangel.

Fjordfiskeren Holger Larsen¹⁰) mindes en af disse ture: "Udplantningen havde været indstillet i 1917,

men i 1918 skulle det ikke gå lige sådan. Vi satte hårdt mod hårdt og samlede alle de grejer, vi skulle bruge i 10 sejlbåde og tre opkøberkvaser, lejede et fartøj med køjeplads til 20 mand, og så provianterede vi for Thisted Fiskeriforenings regning, som om vi skulle til Nordpolen. Derefter lod vi autoriteterne vide, at nu var vi klar til at tage afsted, og så kom da også tilladelsen. "Havørnen" slæbte hele flotillen til Kobbør Strand. Det var en af de skønneste ture, jeg har været med til".

Efter 1. verdenskrig

Efter afslutningen på første verdenskrig fortsatte succesen i 1920'erne, dog uden at nå niveauet i 1914-18. Derimod blev 1930'erne et vendepunkt. Der blev stadigvæk udsat nogenlunde samme mængde yngel som tidligere, men de indfangede rødspætter var i kg. ikke meget mere end den udsatte mængde, og der blev talt om krise i fiskeriet. Hvorvidt dette skyldtes overfiskning eller andre biologiske forandringer, er næppe til at afgøre i dag.

2. verdenskrig med de knappe brændselsrationer førte i 1942 til, at rødspætteudplantningen ophørte. Den blev genoptaget i 1950'erne, men man nåede aldrig tidligere tiders succes¹¹).

Fiskeriforeningen

Hvis man ser på medlemstallet i Fiskeriforeningen for Thisted og Omegn, får man indtryk af en anseelig fiskerbefolkning i byen. Medlemstal: 1892: 99, 1893: 104, 1894:110,1895:144, 1896:170, 1898: 212, 1899:166, 1901: 202, 1902:164, 1903: 149, 1904:128, 1905: 123, 1906:115, 1907: 102, 1908: 126. Men fiskeriet var meget sæsonbetonet, og blev af den enkelte fisker meget ofte kombineret med andre indtægtskilder. Derfor er det vanskeligt at afgøre, hvor mange egentlige fuldtidsfiskere - som fandtes i byen. En tilfældig oplysning fortæller, at af 6800 mennesker i Thisted var 185 beskæftiget ved fiskeri i 1911. I sammenligning med antallet af både og fartøjer, som deltog i fiskeriet, virker tallet meget sandsynlig.

Limfjordssjægten

Det mest almindelige fartøj i fiskeriet på Thisted Bredning omkring århundredskiftet var "Limfjordssjægten". Det var en sejlbåd, der var velegnet til fjordsejlad.

Moderne motorbåde

I 1907 anskaffedes de første motorbåde, og fiskerflåden blev efter nogle år af en mere blandet karakter. I årene 1921-22 opgives der at have været 70 både, som har deltaget i rødspættefiskeriet med garn og vod. I 1923 og 1924 opgives 140, og tallet var i 1925 faldet til ca. 100. De afrundede tal viser klart, at det var fiskeriforeningens skøn, nogen præcis opgørelse var ikke blevet lavet.

¹⁰ Citeret efter Fiskeriforeningens Forhandlingsprotokol, 1942.

¹¹ Fiskeriforeningen for Thisted og Omegn: Kopibog 1917-24, Forhandlingsprotokol 1892-1925, Forhandlingsprotokol 1927-40., Kassebog 1892-1937.

Derimod findes i fiskeriforeningens kopibog 1917-24 "Liste over motorbåde og kvaser indenfor Fiskeriforeningen for Thisted og Omegns virksomhedsområde (1918)". Listen indeholder ialt 42 fartøjer alle med motorer på mellem 2-5 hk. Hjemstedet var angivet som flg. Thisted 9, Hou 9, Vildsund 3, Sundby Mors 7, Gudnæsstrand 1, Doverodde 1, Boddum 1, Skyum 1, Næssund 5, Visby 2, Sennels 1, Sundby 2. De øvrige, som deltog i fiskeriet, har været hjemmehørende i andre dele af fjorden end Thisted og Visby Bredninger.

Rødspætteboom

Det gode rødspættefiskeri, der fandt sted i Thisted Bredning, lokkede fremmede fiskere til. De kom fra andre dele af Limfjorden for at få del i fangsterne, især i højsæsonen. En sådan forøgelse af fiskernes antal plejer at betyde nedgang i indtjeningen pr. mand: så når der var for mange samlet på en fiskeplads, begyndte nogle af bådene at søge til andre steder. Dette forhold i Thisted Bredning indtraf omkring 1923-24, og mange fiskere begyndte at søge til andre fangstområder.

Måned for måned

Hvis man læser en opgørelse over fangsteme 1915, som er opgjort månedsvis, får man et tydeligt indtryk af fiskeriets stærke og svage sæsoner.

Oversigten angiver den del af fangsten, der blev solgt til fiskehandlerne:

Januar	8517 kg	á 74 øre = 5110,2 kr.	13,9 %
Februar	1475 kg	á 90 øre = 885,0 kr.	2,4 %
Marts	534 kg	á 90 øre = 320,4 kr.	0,9 %
April	791 kg	á 90 øre = 474,6 kr.	1,3 %
Maj	877 kg	á 90 øre = 526,2 kr.	1,4 %
Juni	4022 kg	á 70 øre = 2413,2 kr.	6,6 %
Juli	2485 kg	á 70 øre = 1491,0 kr.	4,1 %
August	4616 kg	á 64 øre = 2769,6 kr.	7,6 %
September	9752 kg	á 50 øre = 5851,2 kr.	16,0 %
Oktober	12326 kg	á 44 øre = 7395,6 kr.	20,2 %
November	15197 kg	á 60 øre = 9118,6 kr.	24,9 %
December	530 kg	á 80 øre = 318,0 kr.	0,9 %

Ialt 61.122 kg. indbragte fiskerne 36.673 kr. 20 Øre¹²⁾

Lovgivningen

Efter udplantningen, som fandt sted i april, var rødspætteerne i realiteten fredet somme ren over. Fiskeriet var ikke direkte ulovligt, men der var fastsat mindstemål pr. rødspætte. Det var fiskerikontrollens opgave at påse, at bestemmelserne blev overholdt. Kontrolskibet "Havørnen" var fast stationeret på fjorden. En undermålsrødspætte var under 8 tommer (1911), og for de øvrige fiskearter var bestemmelserne - pighvarre 10½ tm., slethvarre 9¼ tm., tunge 8 tm., ål 12¾ tm., gedde 13 tm., laks og ørred 12½ tm., Diskussion om målbestemmelserne var et fast punkt på

¹²⁾ De 2 kolonner til højre i opgørelsen er udregnet efter en gennemsnitspris på 60 øre.

Fiskeriforeningens generalforsamlinger, hvor de lokale fiskere ønskede at beskytte bestanden med skrappe bestemmelser, i modsætning til de udenbys - der ikke havde samme interesse.

Thisted østre havn, 1900-10. Østre havn fungerede som fiskerihavn indtil bygningen af slagteriet i 1930. På fotoet ses bådebyggeriet med en gammel bark under ophugning samt hyttefade opstabled bagved på land. Til venstre ses ved kajen en sjægt og flere hyttefade. I baggrunden ses Strandvejen – sammenlign i øvrigt med M. Rørby's tegning, der er fra omtrent samme sted.

Strid om redskaber

Brugen af redskaber i rødspættefiskeriet var en stadig kilde til stidigheder mellem de lokale fiskere og de fremmede. Fiskerierne omkring bredningen anvendte de stationære nedgarn og mente, at fiskerne fra andre egne omkring fjorden, som drev omkring med flyndervod, skadede nedgarnsfiskeriet. Foreningen vedtog i 1907 forbud mod flyndervod fra 15. marts til 1. nov. Den slags interessekonflikter mellem fiskerne har altid eksisteret, og det er et helt kapitel for sig¹³⁾.

Østersfiskeriet

Fiskeriet efter østers foregik under ganske andre forhold end de øvrige fiskerier i Limfjorden. midt i 1800-tallet opstod et såkaldt østerseventyr i Limfjorden. I 1851 opdagede man østersbanker i Limfjorden for første gang. Østers var kongelig regale fra Frederik d. 2's tid, og skulle derfor bortforpagtes ved auktion¹⁴⁾, hvilket det efterfølgende blev for 3 år ad gangen fra 1852.

Fra Thisted byfogedkontor annonceredes auktionen med følgende ordlyd:

"Auktion. I henhold til Domainedirektoratets ordre stilles bortforpagtningen af østersfiskeriet i Limfjorden på 3 år, fra 1. november d.å. at regne, til auktion, som afholdes på Thisted Rådstue mandag den 22. oktober d.å. formiddag kl. 10.

Conditionerne ligger til eftersyn her på kontoret.

¹³⁾ Fiskeriforeningen for Thisted og Omegn: Kopibog 1917-24, Forhandlingsprotokol 1892-1925, Forhandlingsprotokol 1927-40., Kassebog 1892-1937.

¹⁴⁾ Thisted Socialdemokrat. 28/10-1943. Østerskrabningen i Limfjorden.

Thisted Byfogedkontor, den 28. sept. 1855.
Schjellerup¹⁵⁾.

Akvarel fra 1850 af ukendt kunstner. Thisted by med havnen omtrent som det må have set ud fra en fiskerbåd på fjorden. I forgrunden ses en forenklet udgave af en Limfjordssjægt.

De følgende år gik østersfiskeriet fremad, og i 1859 hed det i avisen: "Limfjorden viser sig bestandig rigere på østers, end man i begyndelsen antog, idet disse jævnlig findes på steder, hvor man ikke før har mærket til dem, og endskønt der endnu ikke er fundet mange egentlige Østersbanker, antages det dog almindeligt, at østers havnes så godt som overalt i fjorden i større eller mindre antal. Fornylig er der i farvandet mellem Løgstør og Aalborg fundet østers, ligeledes her ved Thisted. For de bedste østers anses de, der fiskes i nærheden af Fur, da de i regelen er de fedeste. Især siden brugen af skrabere blev almindelig, er østersfangsten blevet større, og meget synes således at antyde, at dette fiskeri med tiden vil blive af vigtighed for hele egnen ved Limfjorden¹⁶⁾. Og året efter blev der fundet endnu en bank ved Gullerup med særdeles velsmagende og fede østers.

Østersforpagtere

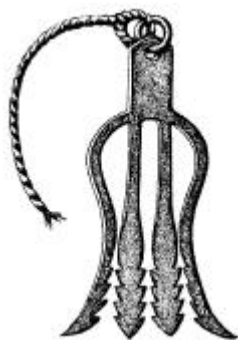
Forpagtningen var i 1861 gået til Chr. Schibbye, J. Kløvborg og J. VC. Jørgensen af Limfjordens 4de og 5te afdeling (Thisted og Nissum Bredninger med de mellemliggende vande¹⁷⁾) Havnefoged Kløvborg var antaget til at have dagligt udsalg af østers til 13 Mk pr. 100 stk.¹⁸⁾ Der var ingen afsætningsvanskeligheder for Limfjordsøsters selvom der kun findes få oplysninger. Forpagterne afsendte jan. 1863 et fartøj med 30.000 østers til Gothenborg, hvor de fandt villig afsætning, som det siges¹⁹⁾.

Det var i de første år af 1860'erne især østersfiskeriet i Thisted Bredning, der gik fremad, og i en kort periode var det sammenlignelig med Nykøbings, der traditionelt (både før og efter) havde spillet den største rolle. Forpagterne Hr. Schibbye og de to medinteressenter havde fra maj 1862 - sept. 1863 haft en østersomsætning på ca. 10.000 Rdl. af en pris

på 2 Rdl. pr. 100 stk. - ½ mill. østers, hvoraf en stor men ikke nærmere angivet mængde var udført til Sverige via skibstransport.²⁰⁾

"Misbrugt fiskeri"

Men østersfiskeriet i Thisted Bredning blev endnu et eksempel på det, som ofte skete med fiskeeventyr. Fremgangen fortsatte til et stykke ind i 1870'erne, hvorefter billedet vendte, og i dette tilfælde var der ikke meget tvivl om, at det skyldtes overfiskning. Fiskeriet blev i sæsonen 1881-82 drevet af 67 større såkaldte østersbåde og 7 mindre sjægter, der dels skrabede dels brilede østers, eftersom vejret tillod det. Fangsten var på ialt 2.075,990 stk. østers fanget 66 forskellige steder i fjorden. Kvaliteten blev betegnet som "temmelig slet", og 42.085 undermålsøsters var atter blevet udlagt på østsiden af Venø.

Plumpejern eller plumpelyster. Ålestangning foregik ved hjælp af en lyster på en stage, hvormed man opsamlede ålene. Ved plumpejernsfiskeriet var lysteren i stedet påsat en line. En fiskeform der blandt andre blev drevet i Thisted Bredning i 1880'erne. Lystre findes i øvrigt i mange variationer.
C. F. Drechsel, 1890.

Efterretninger fra 1883 fortæller, at østersskrabningen var kørt helt i bund. Fiskeriet blev dette år påbegyndt omkring 1. sept., og efter en uges fiskeri stod det klart, at fiskeriet næsten ikke kunne lønne sig. Hovedkontoret i Struer tilbød 3,50 øre for leveringen af stort hundrede (120 stk.). 40 både fra Lemvig, Struer, Jegindø, Thisted og Nykøbing samledes i Nykøbing og strejkede for bedre betaling fra Hovedkontoret. Fiskerne fordrede 1. kr. pr. snes for at genoptage deres gerning. En båd med 2-mands besætning kunne i heldigste tilfælde skrab

100 á 200 østers pr. dag og det blev sagt, at for 10-11 år siden kunne en båd med lethed fiske tusinder som nu hundreder. Journalisten (Th. A. Avis) fandt fiskernes krav rimelige, idet det egentlige udbytte "nu går i lommen på udlændinge, medens Staten og navnlig Fiskerne kun erholder en ringe part deraf". Bankerne var udfisket - efter nogle års stort fiskeri og en udførsel af østers på 1877: 1.300.000 pund, 1878: ca. 1.000.000 pund og 1879-80: ca. 600.000 pund. Fra Thisted udtaltes, at fiskeriet var "misbrugt". Og den påfølgende diskussion handlede om ændrede stats lige forpagtningsregler, freddningsbestemmelser og ophjælpning af yngel.²¹⁾

¹⁵⁾ Thisted Amts Avis, nr. 122. 29. sept. 1855.

¹⁶⁾ Thisted Amts Avis, nr. 147. Torsdag den 15. sept. 1859.

¹⁷⁾ Thisted Amts Avis, Nr. 162. Torsdag den 15. okt. 1863.

¹⁸⁾ Thisted Amts Avis, nr. 37. 8. marts 1859.

¹⁹⁾ Thisted Amts Avis, nr. 25. 14. feb. 1863.

²⁰⁾ Thisted Amts Avis, Nr. 162. Torsdag den 15. okt. 1863.

²¹⁾ Dansk Fiskeritidende, 1883. Nr. 39, 25. sept. s.311, nr. 40. 2. okt. s.313-316, nr. 42. 16. okt. s.335, Nr. 43. 23. okt. s.342-343. Thisted Amts Avis. Nr. 212. 11. sept. 1883.

Åleglibe tilhørte sammen med ålestangning vadefiskerierne, som var almindeligt omkring Thisted Bredning. Denne fiskeform blev ofte drevet af folk med et andet hovederhverv, som derved tjente en ekstra skilling eller skaffede fisk til eget behov. C. F. Drechsel, 1890.

både med 5-mands besætning, heraf fandtes på hver båd 2 dykkere. Dykkerne fik som betaling 1¼ øre pr. østers, mens resten af mandskabet var på dagløn. Og udbyttet var pr. dag pr. båd omtrent 800 stk. I samme forbindelse blev der klaget over at bankerne under Kirkegårdsbakkeme var overfiskede, men man forventede et bedre udbytte ved Mallehage.²³) Firmaet Tonning og Co., Nykøbing organiserede dykkerfiskeriet bl.a. ved leje af fartøjer og oplæring af "unge, sunde og raske mænd" til dykkere.²⁴)

Dykkerne kunne sammen med fredningsbestemmelserne tilsyneladende skabe et vist opsving i fiskeriet. Og de følgende år blev østers i Thisted Bredning næsten udelukkende fanget af dykkere. Af et samlet udbytte af østers i hele Limfjorden i Sæsonen 1902-03 på 1.024.844 stk. blev fisket ved dykkere i Thisted Bredning 85.419 stk., Livø Bredning og Fuursund 122.957 stk., Risgård Bredning 14.240 stk., Kås Bredning og Sallingsund 48.841 stk., Venø Bugt 327.550 stk. og Nissum Bredning 109.316 stk. Der blev ikke drevet andre fangstformer efter østers i Thisted Bredning på dette tidspunkt²⁵) Østersfisketiet døde herefter helt ud ved Thisted Derefter blev østers kun fanget ved tilfældigheder, oftest kom de med i muslingefangster. Dette fiskeri havde især vestkystfiskere som aftagere: de brugte muslinger som madding ved krogfiskeriet.

Thybanen og fiskehandel

Med åbningen af jernbaneforbindelsen fra Thisted til Struer i 1882 fik fiskehandlerne i Thisted en ny afsætningskanal, der blev af betydning for fisketiets fremgang, både for hav- og fjordfiskere.

Jernbanen gav mulighed for at udvide fiskeafsætningen, hvor fisk kunne transporteres over et større geografisk område. Det var især fiskemarkedet i Altona ved Hamborg, hvor Dansk

i Fiskeexportørforening havde en agent, der var vigtig. Fiskeeksportørerne i Thisted - O. Hausgaard, (Klitmøller), A. Ottesen, Th. Poulsen, og M. Taabel & Søn var fra begyndelsen involveret i denne transport, der dog ikke var uden problemer.

Køreplaner

Afgangstiderne var uheldige m.h.t. fisketransport de første år. Fiskene, der i reglen landedes om aftenen, kunne ikke renses og pakkes hurtigt nok til næste dags morgentog fra Thisted kl. 5.20 og dermed nå til Altona næste dags morgen. I stedet måtte fiskene vente til middagstoget, der nåede til Altona næste dags aften - hvilket betød 24 timer senere på markedet. Et tog fra Thisted mellem kl. 8-9 med fisk som almindeligt fragtgods kunne løse problemet, og fiskene fra Thy kunne være på Altona-markedet 24 timer senere.²⁶) Det varede flere år inden dette blev ændret, alligevel bragte Thybanen bedre fortjeneste og højere priser til fiskerne og især fiskeeksportørerne. I marts 1885 meldtes det f.eks., at 150-200 snese fjordtorsk daglig var afgået til Tyskland.²⁷) Derved blev Thybanen af væsentlig betydning for de følgende års fremgang i fiskerierhvervet.

Thisted Fiskefaktori

Et andet eksempel på den begyndende industrialisering af fiskerierhvervet var oprettelsen af Thisted Fiskefaktori, der blev indviet i maj 1886, og formodentlig var den første fiskefabrik i Thy. Initiativtager og ejer var justitsråd Hansen, der på hjørnet af Søndergade og Fjordstræde indrettede ishus, rensningshus og røghus med 34 fod høje ovne i 2

Limfjords-sjægt udenfor Thisted Havn. Sjægten var den dominerende bådtype i fiskeriet på Thisted Bredning indtil efter 1900, hvor motorer i bådene stillede andre krav til sejldygtigheden. Det karakteristiske ved sjægten er den tilsnidsede stav båd foran og aeter.

etager, alt sammen med formålet at bearbejde og konservere fisk. Desuden havde han planer om trankogeri og fabrikation af fiskeguano.²⁸) Men allerede året efter - april 1887 blev virksomheden overdraget fiskeeksportør J. R. Ottesen.²⁹) Fiskekonservering og ikke mindst ispakkede fisk betød

²² Thisted Amts Avis. Nr. 132. 10. juni 1886.

²³ Thisted Amts Avis. Nr. 80. 7. april. 1891.

²⁴ Thisted Amts Avis. Nr. 146. 27. juni. 1891.

²⁵ Thisted Amts Avis. Nr.8. 11. jan. 1904.

²⁶ Dansk Fiskeritidende. Nr. 37. 11. sept. 1883. s.294-295.

²⁷ Dansk Fiskeritidende. Nr. 10. 10. marts. 1885. s.88.

²⁸ Thisted Amts Avis. Nr. 109. 12. maj. 1886.

²⁹ Thisted Amts Avis, Nr. 81. 6. april. 1887.

kvalitetsforbedringer for fisk, som skulle sendes til fjerne eksportmarkeder. Det blev muligt at sælge frisk fisk over afstande; tidligere måtte man nøjes med tørret og saltet fisk. Endvidere solgte Fiskefaktoriet fisk til de lokale Thistedborgere, som det fremgik af en avisannonce i 1888: ”Levende hummer og ål samt pighvarre og slethvarre”.³⁰⁾

Jonas Collin rejste i efteråret 1870 rundt på Limfjorden for at undersøge østersbankerne, for derved at danne sig et indtryk af bankernes omfang og karakter, hvilket skete v.h.j.a. vandkikkert. Undersøgelsen udkom i 2 rapporter samt et kort – for hvert nummer på kortet medfølger en kort beskrivelse. De sorte klatter er egentlige østersbanker, og de striplede (grå) klatter er såkaldte strø-østers. Om banke nr. 77 skrev han f.eks. ”77. Skærbæk-banken: s.v. for Skarrehage, den største Banke i Thisted Bredning. Den opdagedes i 1866, men gav da kun få og små Østers. I 1867 fiskedes der langt bedre, sædvanligvis med 3 både, af hvilke hver enkelt gennemsnitlig fik c. 3.000 stk. om dagen, når forholdene var gunstige for skrabning (vinden s.s.ø. eller øst). I vinteren 1869-70 blev fiskeriet på denne banke i almindelighed drevet med 4 både, men udbyttet for hver enkelt båd formindskedes dog ikke. Østersene er gode. Stenbund og ”bøde””.

Opbevaring af ferske fødemidler var endnu et problem i slutningen af forrige århundrede. Det var derfor et stort fremskridt, da man fandt en måde, hvorpå også private husholdninger kunne anvende is til opbevaring i køkkenerne. J.R. Ottesen anskaffede en isvogn, der solgte is til byens husholdninger. I avisannoncens formule ring lød det:

”Is vil foreløbig hver morgen kl. 7-9 blive kørt gennem gaderne og solgt til 3 øre pr. pund. Isvognens ankomst meldes ved en klokke. Det anbefales det ærede publikum at prøve isens store nytte og behagelighed i denne varme tid. Ærbødigst J.R. Ottesen & Søn. Thisted Fiskefaktoriet”³¹⁾

ORDFORKLARINGER:

Brile: Med en kætser på en lang stang optages de østers en for en, som kan ses på bunden.

Faktori: Handelsetablisement.

Kielersprut: Røgede sild eller brislinger fra Nordtyskland.

Kvase: Fartøj med dam til opbevaring af levende fisk, især fartøjer der transporterer fisk fra fiskepladserne til afsætningsstedet.

Ol: Antal af 80 stykker eller 4 snese.

Regale: Tilkommende rettighed.

LITTERATUR:

Drechsel, C.F.: Oversigt over Saltvandsfiskerier i Nordsøen og Farvandene indenfor Skagen, 1890.

Rasmussen, Holger: Limfjordsfiskeriet før 1825.

Sædvane og centraldirigering. Nationalmuseet. 1968.

(Kilde: Historisk Årbog for Thy og Mors 1989, side 37-53).

³⁰⁾ Thisted Amts Avis. Nr. 116. 22. maj. 1888.

³¹⁾ Thisted Amts Avis. Nr. 121. 28. maj. 1889.